

Az eltűnt filmkép nyomában

Kiküldött munkatársunk
beszámolója Oberhausenből

A fanyalgó fesztiváltudósításokhoz szokott olvasónak bizonyára nem mond újat a hír: ismét lezajlott egy filmes találkozó, ahol a majdnem száz versenyfilm között alig akad említésre méltó. Megnyugtatója, hogy ezúttal sem marad ki semmilyen kulturális „jóból”, rögtön hozzátesszük: a könnyen összeszámlálható érdekes kisfilmek közül néhányat itthon is láthat. Gyarmathy Livia *Kilencedik emelet* című dokumentumfilmje és Jankovics Marcell rajzfilmje, a *Küzdők* a zsüri egy-egy fődíját nyerte el; Szóvári Csaba *Rondinója*, a főiskolás Sopsits Árpád *Szabadjegy a bombatólcsérbe* című vizsgafilmje pedig diplomát kapott.

Az unalom, a szürkeség, a tehetetlenség minden fesztiválon kísért, hiszen sokkal több filmes fórum van a világon, mint ahány jó film születik egy-egy évben. A fesztiválok bejáratott gépezetének azonban nem szabad leállnia, különben munka nélkül maradna a sok fesztiváligazgató, szervezőbizottság, s nem utolsósorban a kora tavasztól késő ősziig a fesztiválvárosokat megszálló, végigtáborozó újságíróhad. Mégis a dokumentumfilm, rövidfilm műfaja va-

lószerűleg minden másnál több lehetőséget ad a „művészet” szóval való visszaélésre. Egy játékfilmet azért valamelyest ki kell találni. Valakivel, aki pénzt ad hozzá, el kell hitetni, hogy érdemes a fimet leforgatni. Valamilyen történetet rögtönözni, színészeket mozgatni kell, valamilyen módon láttatni kell az alkotó gondolatát. Oberhauseni legfrissebb tapasztalataink azt bizonyítják, hogy manapság, amikor a filmezés lassan mindenki számára elérhető hobby, ahhoz, hogy egy nemzetközi fesztivál műsorára, a világ szeme elé kerüljön egy akár negyven perces dokumentumfilm is, elég, ha a fiatal rendező leállít valahol egy kamerát, s lefényképezi a szembejövő összes közhelyet. A közhelyek elhangozhatnak interjú formájában vagy az alkotó kommentárjával, minden esetre valamennyire politikusnak kell lennie, ellensúlyozandó a felszínességet, mesterségbeli hiányosságokat.

A világot így aztán hosszan kifejett tömondatokban fogalmazzák meg ezek a filmek. Indiában éheznek az emberek. Egy-egy rossz termésű év után ezerszámra halnak éhen a szépszemű, felpuffadt hasú kisgyerekek. (Goutam Ghose: *Éhes őszi*). A Közel-Keleten, Libanonban lassan egy egész gyermeknemzedék nő fel állandó harcok közepette, s a gyerekek hábo-

Manuel Costa e Silva: Madanela





Gyarmathy Livia: Klencedik emelet

rúdsi játéka a lebombázott házak romjaiban a felnőttek szörnyű világát másolja (Jocelyn Saab: *A háború gyermekei*). Nyugat-Európában egyre nagyobb méreteket ölt a munkanélküliség, különösen nehéz a fiatalok elhelyezkedése. (Heikki Partanen-Hannu Eerikainen: *13 nap az életből*.) A nők kiszolgáltatottak a társadalomnak és a férfiaknak, egzisztenciálisan és szexuálisan egyaránt. Évszázadokon át megfosztották

Marie-Louise de Geer-Bergenstrahle:
Papa, mama, gyerek





Goutam Ghose: Éhes ősz

őket a tanulás lehetőségétől, most aztán nehéz mindent pótolni. Mindezek ellenére mégis voltak és vannak nők, akik megmutatják. Az eszüket is. (Margot Oliver: *Charlene orvostudományt tanul*, Jane Warrenbrand—Danise Bostrom: *Egészségvédelem — a mi szemszögünkből*, Daniel Wachsmann: *Elvira*, Frederick Kuretski—Nancy Hollander—Marjorie Bray—

Daniel Wachsmann: Elvira





Manuel Costa e Silva: Madanela

Donald Bray—William Bollinger: *Argentínai kommuniké.*) A palesztínai menekülttáborokban elviselhetetlen az élet (Franz Lehmkuhl—Eva Schlensag: *Rashidia*). Környezet-szennyeződés. Politikai terror Dél-Amerikában.

Minderről persze lehet és kell filmet csinálni. Dokumentumfilmet is. Ha a rendező a tévé képernyőjéről, újságcímoldalokról ismert tények felsorakoztatásán túl — különösen ha azok nem hordozzák már a felfedezés izgalmát — ábrázolja is azt a valóságot, amiről szólni akar. Egy ilyen oberhauseni hét után az embernek az az érzése támad, hogy a dokumentumfilm végül is nem más, mint képesített rádióinterjú, mozgóképekkel illusztrált újságcikk. A jószándékú, gyorsikerű direkt politikai hatás ér-

dekében a láttatás erejéről mondanak le a fiatal alkotók. A lényegyet felmutató pontos kép veszíti el lassan létfontosságú szerepét a „rendezetlen valóság” divatjában; egy beszélő ember arcának a képe, egy szituáció leírásának a képe, egy történelmi pillanat, mozgás képe, amely magába foglalja, sűríti — ábrázolja a valóságot. Nem szép, esztétikusan komponált képek fontosságáról van szó, hanem a látvány megformáltságát feltételező gondolati pontosságról. A jelenséget összetettségében is láttatni tudó elemző képességről. Hogy a fesztivál nagydíjas filmje után ne az legyen az ember érzése: a rendező Wolfgang Landgraber egy ötperces agitka szükségszerűen leegyszerűsített mozgósító erejét háromnegyedóránál oldja fel. A Ven-

Heikki Partanen—Hannu Eerikainen: 13 nap az életből



dégségben a sahnál című diploma-munkája az NSZK—iráni politikai, gazdasági kapcsolatokat tárgyalja, s bírálja hazája külpolitikáját, amiért egyre szorosabbra fűzi ezeket a szálakat a fasizálódó iráni rezsimmel — mindezt egy filmplakát elemző képességével.

Igazságtalanok volnánk az oberhausen-i rövidfilmfesztiválhoz, ha nem számolnánk be néhány, sajnos, nem jellemző, „kivétel” filmről. Az egyik a portugál Manuel Costa e Silva féléórás dokumentumfilmje, a *Madanela* egy sajátos keverékű vallási-

Életforma-ábrázolásra vállalkozott kisjátékfilmjében a svéd Marie-Louise de Geer-Bergenstrahle. A *Papa, mama, gyerek* a szülő-gyermek-, a házastársi-, a társas kapcsolatok ellehetetlenüléséről beszél egy közösen eltöltött családi este szélsőségeig elvitt keserű, tragikomikus történetével.

Gyarmathy Livia *Kilencedik emellete* ezt a filmet követte a fesztivál műsorán. Nyers, szögletesre fogalmazott dokumentarizmusa szintén az otthon, a széteső család, a kapcsolatokat veszített emberek sorsát tárja



Jocelyn Saab: A háború gyermekei

kultikus népszokást mutat be. Május első vasárnapjának rituáléját követi pontos részletességgel, mely során a vallási ünnep dalait észrevétlenül egyszerűen munkadalok váltják fel, s a kis eldugott falu lakói természetesen folytatásként fejezik be forradalmi hangulatban a vasárnapot. Ebből a látszólag néprajzi-leíró filmből többet értettünk meg a portugál múlt és jelen, a különböző kultúrák, társadalmi, történelmi kötöttségek bonyolult együttléséről, mint sok hangzatos jelszavakat puffogató versenytársából.

fel. A gyermekeit egyedül nevelő anya, aki állandó éjszakai műszakban dolgozik évek óta, hogy napközben elláthassa az otthonát; a mégis magukra maradt gyerekek, akik közül az egyik elzúllik, a másik a kérésbeeséstől megsokszorozódott akarrattal állja meg a helyét — szívszorító őszinteséggel élük az életüket a rendező, és az operatőr Pap Ferenc türelmes, a lényeges pillanatokot ki-váró kamerája előtt.

SZÉKELY GABRIELLA